
VÄRVA TILLBAKA BJÖRN VON DER ESCH

HANS WALLMARK

Europavalet var ett misslyckande inte bara för socialdemokraterna utan också för moderaterna, som i valrörelsen försökte mästra väljarna och där partiets värsta lojalister till och med försvarade idén med ett europeiskt kärnvapenparaply. Så blir inte moderaterna vare sig ett större parti eller ett torg för borgerlighetens idéer.

Europavalet den 17 september 1995 blev till viss del en fråga om politiskt ledarskap - eller bättre uttryckt bristen på detsamma. Socialdemokratins oförmåga att ta ställning var häpnadsväckande. Sveriges största parti, tillika det regeringsbärande, var oförmöget att mejsla ut en europapolitisk kurs. Det stod närmast paralyserat när de stora och viktiga framtidsfrågorna för vår kontinent diskuterades. Inför nästa års europeiska regeringskonferens - som skall diskutera livet efter Maastricht - är det ett beklämmande svaghetstecken att Sverige som land har en ministär utan åsikter.

Socialdemokratins tillkortakommande är nog också den enskilt viktigaste förklaringen till det erbarmligt dåliga valresultatet. I starka s-fästen var röstbenägenheten svagast, medan säkra m-kommuner hade de piggaste väljarna. Vad gäller val-

deltagande ligger Danderyd och Täby i topp, medan Pajala, Övertorneå och Åstorp hamnar längst ned på listan. På likartat sätt är det när siffrorna betraktas distriktsvis kommun för kommun. I de områden där SAP av tradition varit starkt fanns flest soffliggare.

Men det är fel att tro att inte fler än de nu litet drygt 40 procent som deltog i europavalet brydde sig om vad som hände. Det politiska intresset var nog ganska stort, men åtskilliga markerade sin inställning just genom att inte rösta. Att inte delta uppfattades som ett legitimerat sätt att synliggöra sitt missnöje och sin skepsis. I den tysta majoriteten fanns nämligen många som kände att de inte hade något parti som representerade just deras åsikter. På sätt och vis en obegriplig hållning med tanke på att över dussinet partier deltog i valet. Men för de stora och etablerade borde detta vara en allvarlig tankeställare.

Opinionsmätning efter opinionsmätning visar att svenska folket efter folkröstningen i november 1994 intagit en

HANS WALLMARK är redaktör och skriver regelbundet ledare i bl a Nordvästra Skånes Tidningar.

mer kritisk hållning till EG/EU. I vissa fall rör det sig om att hitta en syndabock för stigande matpriser och effekterna av socialdemokratisk högskattepolitik än riktigt underbyggda argument. Men samtidigt finns en genuin skepsis mot stora projekt, kostsamma byråkratiska maskinerier och en allmän misstänksamhet som alls inte är helt och hållet osund. Snarast handlar det om ett ryggmärgsmässigt konservativt beteende. Problemet för dessa människor var att de helt saknade företrädare. Centern, socialdemokraterna och kds var upptagna av en fortsättning på skyttegravsdebatten från folkomröstningsstriden om ja eller nej till EG/EU. För de distinkta partierna moderaterna och folkpartiet samt vänster- och miljöpartiet, vilka utgjort ja-respektive nej-kampanjernas centralkommittéer, var det emellertid svårt att nyansera argumenten från i november. Den då befogade självsäkerheten och det kategoriska argumenterandet - det gällde ju att säga ja eller nej och ingenting annat - hade inte i någon större utsträckning modererats. Och av de övriga partier som deltog i valet kunde man egentligen endast förvänta sig en sak; att de aldrig skulle få sända ned någon representant till dubbelparlamentet i Bryssel/Strasbourg.

Svek ett förtroende

I hög grad handlar det om att de stora partierna, vart och ett på sitt sätt, svek ett demokratiskt förtroende. De saknade kapacitet att klara av en mer komplex europavalrörelse där svaren inte alltid var lika tydliga och klara som under folkomröstningen. Inte minst för moderaterna är

detta en tragedi. Partiet har nämligen i sig de ideologiska förutsättningarna att hantera en bred och mer förutsättningslös europadiskussion.

Mästrand parti

I en tid då människor är skeptiska, oroliga och villrådiga ställs det extra stora krav på det politiska ledarskapet. Socialdemokraterna misslyckades kapitalt genom att stoppa huvudet i sanden. Men moderaternas olycka var att partiet framstod som mästrand. I sammanhanget var den valhandbok som distribuerades en katastrof. Medborgarna skulle undervisas. Deras invändningar skulle smulas sönder av en bombmatta av rationella argument som skulle visa att det inte alls var så hemskt och farligt med EG/EU. Näst intill varje beslut som fattats skulle försvaras. Riktigt parodiskt blev det när till och med oriktiga påståenden om att moderaterna via sin kristdemokratiska partigrupp EPP i Europaparlamentet arbetade för ett kärnvapenparaply under EG/EUs ledning helhjärtat försvarades av lojalisterna. Ingen skugga fick falla på det skinande europabygget!

Mer konstruktivt för den inhemska europadebatten - och för moderaterna av partiegoistiska skäl - hade det varit att inta en mer ödmjuk hållning. Hålla fast vid den centrala kursen om behovet av ökad europeisk integration (inte minst vad gäller handel och service där mycket återstår att göra) men samtidigt låsa sig mindre för olika konkreta projekt. Tredje steget inom EMU och utvecklingen mot en europeisk enhetsvaluta är typexempel på detta. De självklara mål-

sättningarna, behovet av stabila valutor och låg inflation, skymdes av en fixering vid att en monetär union är enda sättet att uppnå allt detta. Så är ju inte fallet vilket den senaste tidens eftervalsdebatt visar med intressanta men EMU-kritiska inlägg av Assar Lindbeck, Nils Lundgren och Rune Andersson.

Lyssna och leda

Moderaterna har som en av de viktigaste politiska krafterna misslyckats med att ge röst åt tvivlarna. Politik handlar i och för sig om att ta befälet och föra debatten framåt, men det är också fråga om att företräda. De folkvalda utgör i ett representativt demokratiskt system medborgarnas förlängda armar – men även öron och halsar. För människor någonstans i gränzonen mellan att vara för eller emot EG/EU men däremot med tydliga invändningar mot några av de nu mest diskuterade projekten som exempelvis en europeisk enhetsvaluta, försvars- och säkerhetspolitiskt samarbete samt att ungefär två tredjedelar av budgeten används till jordbruks- respektive regionalstöd saknade i europavalet något parti att rösta på. Det är inte speciellt konstigt att så många därför valde att stanna hemma.

Den som vill kan ju alltid roa sig med att betrakta bilder från några av miljöpartiets glada valvador för att inse hur många väljare moderaterna kunnat fånga upp med en bredare debatt. Bland miljöfundamentalisterna som idisslar på sina biodynamiska maskrosblad sitter många proppert klädda silverhåriga kvinnor. Just den typ av personer som genom sitt engage-

mang och sin idealitet brukar utgöra ryggraden i de små städernas fungerande teater-, musik-, konst-, och litteraturföreningar. De som utgör styrelserna i Röda korset eller Rädda barnen. Just denna grupp av mer miljömedvetna människor, men i grunden med borgerliga värderingar, var de som svek högerblocket – en del av dem valde svampskogen eller vandringsspåret istället för vallokalen, medan andra till och med vågade ta steget vänsterut mot miljöpartiet.

Sunda förnuftet

Det vore en fara för moderaterna, som det enda stora europaintresserade partiet i Sverige, att inte bry sig om dessa väljare och att inte tillmäta deras åsikter eller deras kritik någon relevans. Skulle man däremot på ett eller annat sätt lyckas bredda den interna debatten finns alla möjligheter att locka över de osäkra. I grunden handlar det ingalunda om att öppna sig mot någon nej-falang utan bara om att våga erkänna att europfrågorna är komplexa och svaren inte alltid givna. Det handlar om att i grunden inta exakt samma hållning som många gör kommunalpolitiskt – med misstro ta del av tjänstemännens rekommendationer, undvika stora och kostsamma projekt och hellre låta det sunda förnuftet styra.

Ett litet problem i sammanhanget kan vara det sällskap moderaterna valt i Europaparlamentet, genom att liera sig med kristdemokraterna i EPP. De central- och sydeuropeiska borgerliga partierna har ju en tendens att vara mindre ideologiska och mer statsbärande än de nordeuropeiska. Intresset fokuseras lätt på

säkerhetspolitik (med kärnstridsspetsar och hela baletten) samt behovet av europeiska skatter. För krafter som hämtar näring ur en mer idébaserad politik är det viktigare att uppnå konkreta mål till gagn för medborgarna som passlöshet och en gränslös postorderhandel. Måhända skulle moderaterna undersöka möjligheterna att tillsammans med mer likasinnade formera ett ideologiskt högerblock i Europaparlamentet. Intressanta samarbetspartners finns ju onekligen i broder- och systerpartier från Storbritannien, Danmark, Finland och kanske Spanien.

Euroskepsism

Den kristdemokratiska orienteringen kan vara en förklaring till att moderaterna i Sverige haft så svårt att visa på den bredd som finns inom exempelvis brittiska Torypartiet. I och för sig har den debatten urartat - åt andra hållet - men onekligen visar den euroskepsism som är företrädd ända upp i John Majors kabinett att det är fullt möjligt att försvara EG/EU samtidigt som man ställer sig mycket tveksam till olika enskildheter. I sak är det absurt att moderater har haft närmare att för-

svara belgiska kristdemokratiska åsikter än dem exempelvis Björn von der Esch företrädde i europavalet.

Med tanke på de framgångar den senare hade i sin egen tidigare riksdagsvalkrets, Södermanland, visar det att hans åsikter har en viss röstsamlade potential. Han i likhet med många andra måste vara ytterligt förvånad över att hans parti ändå lyckades samla 0,7 procent av rösterna i landet. Av många olika skäl var det kanske tur att det bara fanns en Björn von der Esch att tillgå...

Ett första steg att visa prov på moderaternas nyorientering mot en öppen europadebatt vore att Björn von der Esch övergav sin konkurrenssekt och åter gick med i det parti där han och hans åsikter hör hemma! I och för sig var det alldeles korrekt av partistyrelsen att en gång utsluta honom. Det är orimligt att på samma gång arbeta för två partier. Samtidigt kan det vara på sin plats att det parti som hyllar tanken på att vara ett öppet idétorget och som har ambitioner att bli den centrala politiska kraften i Sverige på andra sidan sekelskiftet också inser att detta kräver bredd. Även i europafrågan!